

Lezing door Filip De Rynck

Burgemeester De Groef van Machelen ziet Uplace nog altijd zitten. Zijn partijgenoot Hans Bonte, burgemeester van Vilvoorde, ziet er alleen nog een bos groeien. Dit toont hoe lokale politici, ook van dezelfde partij, binnen hun administratieve grenzen volkomen tegengesteld naar grond en ruimte kijken. De Groef denkt aan de opbrengst van de gemeentebelastingen en aan de lokale tewerkstelling. De verkeerszorgen van zijn Vilvoordse collega moeten daar maar voor wijken.

In haar Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen pleitte de Vlaamse regering ferm voor doordachte verdichting in steden en dorpen gekoppeld aan een goed openbaar vervoer. Vanaf 2040 zou er een absolute stop komen op het aansnijden van open ruimte. Sedertdien heet dat de 'betonstop'. De Vlaamse Bouwmeester probeert als missionaris van deze visie heel Vlaanderen te bekeren. Hij doet dat in een beleidsvacuüm want dat Witboek heeft geen enkele juridische status: het is een document vol goede intenties en mooie zinnen. Mijn zolder ligt vol dergelijke documenten. Achter de schermen zijn nu de onderhandelingen tussen de kabinetten bezig over de omzetting van al die papieren retoriek in een wettelijk kader dat die mooie principes in harde beleidskeuzes moet verankeren. Meer en meer horen we hoe de lat zakt en hoe die principes nu stelselmatig verwateren. Onze voorspelling voor 2018: van verplichtingen ten aanzien van gemeenten om te verdichten en open ruimte te sparen zal niet veel overblijven. Delicate beslissingen hierover moeten we niet verwachten in het verkiezingsjaar 2018. De lokale achterban van de regeringspartijen heeft driftig haar ongenoegen kenbaar gemaakt via de partijkanalen en de kabinetten. Deze regering zal in 2018 niemand voor het hoofd stoten. Ontwikkelaars, eigenaars en verkavelende gemeenten die door de betonstop toch al in alarmfase rood waren gegaan en versneld met nieuwe plannen bezig waren, krijgen gewoon vrij baan om open ruimte aan te snijden. Het holle aankondigingsbeleid zal daardoor net het omgekeerde teweeg brengen van wat het hoopte te realiseren: er zal nog meer open ruimte verloren gaan. 2040 is een fata morgana.

Ondertussen dendert de zogenaamde codextrein door het Vlaams parlement. Die trein zit vol wetgeving die het gemeentebesturen nog gemakkelijker zal maken bij het verlenen van vergunningen. Ze mogen oude verkavelingsvoorschriften schrappen zonder enige ondersteunende visie op verdichting; ze mogen reservatiestroken die op de gewestplannen voorzien waren voor publieke diensten nu toch gebruiken; bepaalde bedrijven in landelijk gebied zullen toch mogen uitbreiden; wie als hobbyboer een paard heeft mag nu ook nog een vrijstaande grote stal in de open ruimte bouwen; de regelingen voor het beschermen van erfgoed in de open ruimte worden versoepeld,... Dat is, in tegenstelling tot het Witboek, geen retoriek maar harde realiteit.

We weten al lang dat de meerderheid van onze gemeentebesturen, zeker in landelijke gebieden, helemaal niet de bestuurskracht heeft om vergunningen vanuit een sterk beleid goed te beoordelen, om die op te volgen en werk te maken van goede handhaving voor wie de vergunningsvoorwaarden niet respecteert. Op dit moment nog meer ruimte geven aan dit soort gemeentebesturen is inciviek beleid, zou de Vlaamse Bouwmeester zeggen. Mocht ik het Witboek zijn, dan sloeg ik nu zwart uit.

Voeg dat bij de beperkte territoriale focus van de gemeenten die, zoals Machelen, alleen kijken naar het eigen klein administratief gebied en naar de opbrengst van de eigen fiscaliteit en de balans is duidelijk: het wordt een heel slecht jaar voor de open ruimte in Vlaanderen.

Zowel om de bestuurskracht van de gemeenten te versterken als om de open ruimte te sparen zijn grotere gemeenten nodig. Op een groter gebied kunnen grotere gemeenten meer investeren in deskundigheid. Grotere gemeenten kunnen over een grotere oppervlakte beter afgewogen ruimtelijke keuzes maken. Hoe meer gemeenten, hoe kleiner het politieke territorium en hoe meer de open ruimte daar altijd het slachtoffer van is geweest. Het is immers op dat kleine gebied dat de belastingen de vaak al armlastige gemeentekas moet spijzen. In grotere gemeenten wordt de fiscale last over meer mensen en eigendommen verspreid en neemt de druk op de ruimte af.

Er komt geen sterk en dwingend Vlaams beleid voor open ruimte in 2018 en evenmin in 2019 want dan zijn er de Vlaamse verkiezingen. Het gaat zelfs nog meer de verkeerde kant op: de codextrein zet de deur nog wijder open voor tientallen dagelijkse beslissingen door gemeentebesturen die de kwaliteit van de open ruimte verder aantasten. De meeste gemeenten hebben gewoon niet de bestuurskracht in huis om een open ruimtebeleid te voeren. De druk op de gemeentelijke inkomsten leidt tot druk op de open ruimte. En die gemeenten krijgen nu nog meer autonomie.

Het ruimtelijk beleid in Vlaanderen zit gevangen in een infernale spiraal. De meest structurele oplossing om deze vicieuze cirkel te doorbreken en open ruimte echt te vrijwaren is schaalvergroting van gemeenten, maar het is hetzelfde politieke systeem dat zorgt voor het aantasten van de open ruimte, dat ook deze noodzakelijke operatie tegenwerkt.

We wensen de Vlaamse Bouwmeester een boeiend jaar toe.